

2022-12-22

Diarienummer: 22-515
Pernilla Rydmark
08-678 55 82
pernilla.rydmark@bredbandsforum.se

Kunskapsunderlag om hushållens betalningsförmåga för bredbandsinfrastruktur

Innehåll

1. Bakgrund och sammanfattning	2
Syfte och metod	2
Avgränsning	3
2. Tidigare arbete.....	3
3. Enkät- och intervjustudie	4
Kommuner.....	4
Stadsnät	6
Byanät.....	7
4. Skrivbordsstudie	8
Anslutningskostnader.....	8
Stadsnätsföreningen SSNF.....	8
Internetstiftelsen.....	9
Internationella teleunionen ITU	9
Statistikmyndigheten SCB.....	10
Göteborgs universitet.....	10
Mediavision	10
Nykvarns kommun	11
Region Värmland	11
PTS	11
5. Slutsatser	12
6. Tabell	13
Bilaga 1 Svarstabell enkäter	13

1. Bakgrund och sammanfattning

Slutanvändares efterfrågan på en bredbandsanslutning är en nyckelfaktor för bredbandsstrategins måluppfyllnad. Men en fiberanslutning kan för det enskilda hushållet innebära en större kostnad än vad som är möjligt att bära ekonomiskt.

Detta kunskapsunderlag undersöker betalningsförmågan hos hushåll som tackar nej till en bredbandsanslutning. Det handlar inte om ifall hushållen har en vilja att ansluta sig utan om ekonomin begränsar hushållets valmöjligheter. Riskerar en försämrad betalningsförmåga att påverka den kvarvarande fiberutbyggnaden negativt?

Många glesbebyggda områden som ännu saknar snabbt bredband karakteriseras av en åldrande befolkning och låga fastighetsvärden. Dagens ekonomiska läge med stigande kostnader för bredbandsutbyggnad kommer troligen att leda till högre anslutningsavgifter. Frågan är hur detta påverkar betalningsförmågan, och vad som blir konsekvensen för de som inte har råd. Om det är i samhällets intresse att dessa ändå ansluts till ett fibernät eller att en anslutning förbereds till deras fastighet behöver alternativa finansieringsmodeller därför utforskas.

Det är ett väl känt faktum att det i varje fiberutbyggnadsprojekt finns ett antal hushåll som tackar nej till en fiberanslutning. Eftersom varje projekt behöver ett stort antal anslutningar för att gå ihop ekonomiskt så är detta en utmaning. Olika metoder fungerar olika bra på olika platser för att få upp anslutningsgraden. Men det kommer alltid finnas de som inte vill ansluta sig. Dessa hushåll har olika anledningar till att avstå en anslutning. I detta kunskapsunderlag tittar kansliet närmare på de som inte har råd, alltså de som inte har betalningsförmåga.

Syfte och metod

Syftet med detta kunskapsunderlag har varit att identifiera möjligheter att öka slutanvändares betalningsförmåga för en bredbandsanslutning till hushållet eller företaget. Ta reda på mer om de hushåll som tackar nej till bredbandsanslutning på grund av att de inte har råd. Samt identifiera lösningar för hushåll som saknar ekonomiska möjligheter att anta ett erbjudande om bredbandsanslutning.

Arbetet inleddes med en skrivbordsstudie för att identifiera den fakta och kunskap som redan finns kring frågan. Insamling av material genomfördes bland annat med hjälp av Bredbandsforums kontaktpersoner och olika marknadsaktörer.

Sedan genomfördes en enkät- och intervjustudie. Ett antal frågor stämades av med ett urval av stadsnät, byanät och kommuner. Både webbenkäter och telefonintervjuer användes för att samla information. Enkäten och intervjuerna innehöll ett frågebatteri som även innefattade frågor kring samhällsmaster och tillståndsmyndigheter. Totalt engagerades ett hundratal olika aktörer i studien.

Avgränsning

I detta kunskapsunderlag har Bredbandsforums kansli utgått ifrån offentligt publicerat material och genomfört en enkät- och intervjustudie med relevanta aktörer. I arbetet med detta kunskapsunderlag har Bredbandsforum inte insamlat eller sammanställt någon ny statistik baserat på hushållens uppgifter.

2. Tidigare arbete

Bredbandsforum¹, Digitaliseringsrådet² och andra aktörer³ har analyserat varför en betydande andel av hushåll väljer att tacka nej till ett erbjudande om en fiberanslutning. Slutsatser och lösningsförslag har främst fokuserat på att påverka det faktum att vissa – trots att de har ekonomiska möjligheter att anta ett erbjudande – väljer att tacka nej. En mängd informationsmaterial om värdet av en bredbandsanslutning har producerats och finns tillgängligt.

Bredbandsforum har sedan 2010 arbetat med att genom kartläggning och informationsinsatser öka slutanvändares betalningsvilja och på så sätt främja marknadsaktörernas möjlighet att anlägga bredbandsinfrastruktur. Bredbandsforums Villagrupp var den första arbetsgruppen som särskilt undersökte hur slutanvändares ekonomiska förmåga snarare än vilja kan komma att påverka bredbandsutbyggnaden. Vissa hushåll som valde att avböja ett erbjudande om fiberanslutning hade i undersökningar angivit priset som en viktig orsak. Arbetsgruppen kunde konstatera att vissa potentiella kunder inte hade tillräckliga likvida medel för att acceptera en fiberanslutning, och att det då var viktigt för marknadsaktören att kunna erbjuda en finansieringslösning. Exempelvis genom avbetalning eller samarbete med en bank eller kreditinstitut där fastigheten kan nyttjas som säkerhet för ett lån.

Arbetsgruppens kunde dock inte dra några tydliga slutsatser på en aggregerad nivå om vilken typ av hushåll som väljer eller avstår från att acceptera ett erbjudande om fiberanslutning. PTS bekräftade Villagruppens slutsatser i myndighetens Rapport om fiberutbyggnaden till enfamiljshus. Intervjuade marknadsaktörer förde fram att det finns hushåll som helt enkelt inte kan bära kostnaden för en fiberanslutning och att marknadsaktörer stött på områden där den låga betalningsförmågan förhindrat bredbandsutbyggnaden.

I en analys av Bredbandsforum och Region Halland anger ~25 procent av hushåll som tackar nej till en anslutning att kostnaden är den viktigaste faktorn. Låginkomsthushåll särskiljer sig genom att hela ~65 procent i denna grupp anger kostnaden som främsta motivering. De tackar även oavsett anledning oftare nej till en anslutning än hushåll med högre inkomster. En rimlig slutsats är att en betydande andel av Sveriges hushåll inte har ekonomiska möjligheter att tacka ja till ett erbjudande om en fiberanslutning. Och ingen ny information om digitaliseringens möjligheter eller det ekonomiskt rationella i att anta ett erbjudande förändrar detta.

¹ www.regionhalland.se/app/uploads/2020/08/Rapport_Bortfallsanalys_bredband.pdf

² digitaliseringsradet.se/media/1245/laegesbild_infrastruktur_slutgiltig-dnr-19-2608.pdf

³ www.ssnf.org/globalassets/sveriges-stadsnat/fakta-och-statistik/rapporter/studie-om-digitalt-utanforskap-2016.pdf

3. Enkät- och intervjustudie

I denna enkät- och intervjustudie som genomfördes mellan augusti och oktober 2022 så har Bredbandsforums kansli varit i kontakt med ett hundratal olika aktörer. De representerar kommuner, stadsnät och byanät. De har kontaktats direkt genom telefonintervjuer eller via mejlutskick av enkäter. Informationen har alltså kommit både skriftligt och muntligt så det är flera delstudier som har vävts samman.

Kommuner

Kommunerna har flera roller i arbetet med fiberutbyggnaden. De är markägare och beviljar grävstillstånd för entreprenararbete. De är beställare av anslutningar till kommunala fastigheter. De är också ibland nätägare, med ett stadsnät i kommunalt bolag eller i förvaltning. Ett stort antal kommuner har en bredbandssamordnare, vars arbete innehåller arbetsuppgifter som tex. att hantera dessa roller, sköta relationer med alla marknadsaktörer, samt att arbeta med kommunala strategier och beslutsunderlag.

I denna studie genomfördes intervjusamtal med en kommunal bredbandssamordnare, eller annan person som arbetade i kommunen. Sammanlagt gjordes 41 intervjusamtal, vilka representerade totalt 53 kommuner. Kansliet kontaktade kommuner i följande regioner: Skåne, Halland, Kronoberg, Östra Götaland, Västra Götaland, Uppsala, Örebro, Dalarna, Jämtland Härjedalen. Västerbotten, Norrbotten.

Kommunerna har svarat på olika frågor relaterat till betalningsförmåga. Har ni upplevt problem med hushåll som vill men inte har råd? Finns det en strategi för att hantera frågan? Har ni en finansieringslösning som hjälper hushåll som inte har råd? Vilken typ av lösning erbjuds? Är hushållens betalningsförmåga en utmaning? Tror ni frågan kommer att vara viktig i framtiden? Använder ni välfärdsportar?

Några av de som intervjuades gav inga direkta svar, utan de hänvisade till att det är marknaden som sköter frågan. I vissa frågeställningar har några kommuner valt att inte svara, alternativt har frågeställaren inte hunnit ställa alla frågor.

Mer än hälften av de intervjuade kommunerna upplever inte att det finns problem med betalningsförmågan. En tredjedel av kommunerna anser att det finns ett problem och dessa är alla små landsbygdskommuner. I samtalen pratar dessa landsbygdskommuner om flera utmaningar kopplat till detta som tex. fattigpensionärer, låga fastighetsvärden, den digitala klyftan, dålig mobiltäckning och dyra utbyggnadsprojekt.

Det finns ingen kommun som har en bestämd strategi för att hantera frågan om betalningsförmåga. Några påpekar i intervjuerna att det ligger utanför det kommunala uppdraget att hantera frågor om privatpersoners ekonomiska förutsättningar för en fiberanslutning. Några kommuner har ändå genom olika beslut visat på ett större engagemang i frågan. Några kommuner medfinansierar tex. utbyggnadsprojekt genom att köpa ”välfärdsportar” i de fastigheter där ägarna inte vill ansluta sig. Detta sker både i stadsnät och i samverkansavtal med olika marknadsaktörer.

Kommunen räknar då med att få tillbaka sin medfinansiering när fastighetsägaren senare väljer att aktivera sin port för privat bruk. Detta har dock visat sig vara en dyr lösning för kommunerna för anslutningsgraden är fortsatt låg bland dessa fastigheter.

På frågan om man erbjuder finansieringslösningar så svarar en tredjedel i intervjuerna att det finns lösningar för hushåll som inte har råd. En tredjedel har ingen lösning att erbjuda, men många av dessa anser ändå att det finns ett problem med betalningsförmågan.

Kommuner har erfarenhet av att hantera stora volymer med fakturor för tex. vård och omsorg, men de kan inte ge fleråriga krediter eller erbjuda lån till sina medborgare. Läget är annorlunda för de privata marknadsaktörerna. Den vanligaste lösningen för att ge hushåll en möjlighet att göra en avbetalningsplan är att man delar upp kostnaden och lägger den på månadsfakturan för internetabonnemanget. Kreditgivaren är då ofta ett telekombolag; nätägare eller kommunikationsoperatör. Andra lösningar som erbjuds för kreditgivning är via finansinstitut vilket några kommunala bolag erbjuder. Kommuner där man bygger fibernät inom förvaltningen kan göra speciallösningar som att dela en faktura på flera månader, om än motvilligt.

Under intervjuerna så var de några kommuner som uttryckte en oro för framtiden. Det rådande världsläget, och särskilt lågkonjunkturen, påverkar hushållens möjligheter att investera i en fiberanslutning. Det finns exempel på brutna avtal som direkt relaterar till det ekonomiska läget. Om valet står mellan att ansluta VA eller fiber till fastigheten, så väljer man VA om pengarna inte räcker, berättar en bredbandssamordnare.

Några kommuner anser att frågan om hushållens betalningsförmåga är viktig för framtiden. Eftersom alla kommuner idag aktivt arbetar med att digitalisera sina välfärdstjänster så anser man att man behöver jobba aktivt och effektivt med frågan. Några nämner den digitala klyftan som grund för många som inte skaffar en anslutning. Som kommun är det viktigt att stödja alla medborgare så att de kommer åt tjänsterna på internet.

I intervjuerna framkommer att det finns flera kommuner som funderar på att starta projekt med "välfärdsportar" så att kommunen kommer in i en fastighet för att kunna leverera välfärdstjänster. I allmännyttan fungerar detta generellt bra och har gjorts på många ställen, men de stöter på problem med privata fastigheter. Som tidigare nämnts finns det kommuner som redan tillämpar detta sätt att medfinansiera utbyggnaden.

Flera kommuner funderar på hur de kan underlätta för efteranslutningar, så att välfärdstjänster kan anslutas, men ingen av de med dessa tankar, som kansliet har pratat med har hittat en lösning.

Några nämner att man borde kunna använda Bostadsanpassningsbidraget för vissa anslutningar tex. för vård i hemmet. I våra kontakter med Boverket så har det framkommit att en fiberanslutning kan rymmas inom begreppet att anpassa. Eftersom den billigaste och minst omfattande lösningen måste väljas så kommer troligen ett mobilabonnemang bli lösningen. Men om mobiltäckningen är dålig så kan en fiberanslutning vara ett dyrare godkänt alternativ.

Stadsnät

Som ett led i studien har Bredbandsforums kansli intervjuat representanter från ca 40 stadsnät angående olika perspektiv på betalningsförmåga.

- Om de märkt effekter på anslutningsgrad, frånträdande av redan ingångna avtal, eller om det generella intresset för fiberanslutning har påverkats
- Deras prognos för huruvida det allmänna ekonomiska läget i landet kommer att påverka deras verksamhet och om de diskuterat frågan internt
- Om stadsnätet erbjuder någon typ av avbetalnings- eller finansieringslösning i de fall där en slutanvändare skulle ha svårt att betala för en anslutning på ett bräde, och om de tror att detta kan ha någon effekt på slutanvändarnas intresse

Under perioden där stadsnätetsrepresentanterna intervjuades och även besvarade en enkät är det enligt de än så länge relativt ovanligt att slutanvändare tackar nej till en anslutning på grund av att de inte har råd. I enkäten anser 9 av 38 att det är ”vanligt” och 26 svarar att det är ”ovanligt” och 3 att det inte förekommer. I intervjuerna berättar endast 4 av 38 att de märkt konkreta effekter som de kan härleda till det ekonomiska läget, men ytterligare 13 har diskuterat frågan internt – till exempel i syfte att ha beredskap för eventuella öknings av betalningssvårigheter.

Ett par av respondenterna anger att de märkt en relativt stor effekt i september-oktober genom ett ökande antal ”avhoppare” i deras pågående utbyggnadsprojekt. Slut användarna som vill frånträda dessa redan ingångna avtal har då hänvisat specifikt till det ekonomiska läget och att man av olika anledningar måste dra ner på kostnader så som i detta fall den kommande anslutningsavgiften till fibernätet.

Ett annat exempel som lyftes av en respondent är att bostadsrättsföreningar nu börjar avvakta med att ta ekonomiska beslut i väntan på att det ekonomiska läget stabiliseras. Ytterligare exempel som lyftes är fritidshus, där en respondent särskilt märkt ett minskande intresse under innevarande år, och resonerade om att det kan bero ett minskat ekonomiskt utrymme och att fritidshuset då prioriteras ned.

En del stadsnätetsverksamhet bedrivs tillsammans med energiverksamhet. De respondenter som har en överblick över båda dessa verksamheter kommunicerade generellt sett en större oro över situationen än de respondenter som enbart arbetar med fiber. Många respondenter har under de senaste åren sett en generell minskning av intresset för fiberanslutning, men härleder detta till att ju närmare man kommer att ”bli klar” med utbyggnaden så tenderar intresset att bli lägre hos de kvarvarande slut användarna.

Sammanfattningsvis förekommer alltså exempel på hur det sämre ekonomiska läget redan har börjat påverka utbyggnaden av bredband, men effekterna är än så länge små och inte universella. Cirka hälften av stadsnäten har ändå diskuterat frågan internt eller i sin ägardialog och många är ”oroliga” över effekterna.

De stadsnät som börjat fundera över hur man kan minska eventuella effekter av ökade betalningssvårigheter anger exempelvis att de planerar att bli mer restriktiva med att bevilja avbetalning (främst i de fall avbetalningslösningen sker ”in-house”) och genom att exempelvis frånga kvartals- och varannan-månads-betalning av abonnemangsfakturor.

Ett mindre antal stadsnät anger också att de planerar att höja sina priser för fiberanslutning under kommande år, främst på grund av ökande materialpriser – vilket man så klart inte ser kommer öka intresset. Stadsnäten är dock generellt sett inte oroade över framtiden, den egna verksamheten är finansierad och står inte och faller med anslutningsgrad i enskilda områden eller förekomsten av efteranslutningar.

21 av de 38 intervjuade stadsnäten erbjuder någon typ av avbetalnings- eller finansieringslösning i dagsläget och 2 ytterligare anger att de håller på att ta fram ett koncept. Samtidigt anger 2 av de som erbjuder det i dagsläget att de ska frånga erbjudandet på grund av lågt intresse. Generellt sett anser dock stadsnäten att avbetalnings- eller finansieringslösningar inte är en viktig faktor för anslutningsgrad.

De flesta berättar att nyttjandegraden är låg, från några enstaka per år till några procent av slutanvändarna. Det finns dock ett par avvikande stadsnät som anger att så många som 20–25% av deras slutanvändare använder en avbetalningslösning. I dessa fall ”frontar” stadsnätet med erbjudandet och det sköts ”in-house” på så sätt att betalningarna kommer på abonnemangs- eller nätfakturan från stadsnätet som blir förhöjda under exempelvis 12–24 månader.

Det går inte att se några tydliga samband mellan intresset för frågan om betalningsförmåga och stadsnätets storlek eller hur långt man kommit i utbyggnaden. Möjligtvis skulle man kunna expandera undersökningen för att se om det till exempel är i kommuner med vissa geografiska eller demografiska utmaningar som man är mer intresserad eller påverkad av frågan.

Byanät

Byanätsforum är en intresseförening för bredbandsföreningar som driver byanät runt om i Sverige. Via Byanätsforum lät kansliet en enkät gå ut till deras medlemmar där frågebatteriet var detsamma som för stadsnäten. Av de 122 medlemmarna valde 19 att svara. Det är en liten andel svarande, men kansliet har ändå valt att redovisa deras svar. På frågan om det finns hushåll som har tackar nej till en bredbandsanslutning på grund av att de inte har råd, så går svaren isär. 42% anser att det är vanligt förekommande medan 47% anser att det är ovanligt. Enbart en svarar att det aldrig hänt.

Det är inte vanligt bland byanäten att hjälpa till med finansieringslösningar. 74% svarar att de inte har något erbjudande. Bland kommentarerna som lämnats så kan man läsa att några har samarbete med lokala banker ifall behov finns av ett lån. En fiberförening efterfrågar en nationell strategi för att bygga fiber till alla, även till de som inte har råd med avgifterna. Det är mycket billigare att planera och göra allt när man ändå är i området. Allt är därmed färdigt när mer bemedlade flyttar in, skriver föreningen. En annan kommentar är att det finns en enorm utvecklingspotential i ett väl utbyggt nät till alla, då det möjliggör innovationer inom nya områden.

4. Skrivbordsstudie

Begreppet betalningsförmåga är kopplat till en persons eller ett företags ekonomi och visar på den förmåga och beredskap man har att klara av att betala sina utgifter. I denna skrivbordsstudie kommer kansliet inte att redovisa ekonomiska teorier utan vi letar relevant information om hushållen som kan ge en bättre bild av dagsläget.

Inom ramen för arbetet med att förstå hushållens betalningsförmåga så har kansliet tittat på olika material för att få olika vinklar på problemet och vilka möjligheter som finns. Här kommer en sammanställning av en del intressanta och relevant fakta.

Anslutningskostnader

Standardpriset för en fiberinstallation har i många år sagts vara i genomsnitt knappt 19 000 kr. Standardpriset mellan olika leverantörer har varierat mellan drygt 13 000 kr till knappt 24 000 kr enligt Jordbruksverket⁴. Det finns äldre exempel på tätortsutbyggnad som bara kostat ett par tusen kronor.

Efteranslutningsavgiften visar en stor variation i pris. Vanligen är de dyrare än priset i utbyggnadsprojektet, men rabatterat pris under kampanjer förekommer ofta.

Ett internetabonnemang kostar idag från 129 kr/månad och uppåt beroende på hastighet och operatör.

Utbyggnadsprojektet blir nu dyrare och dyrare på grund av ökade avstånd och kostnader. I princip sker ingen nyetablering på landsbygden utan stödpengar. Enligt den inrapportering som gjorts till PTS Bredbandsstöd för tilldelningsåret 2021 så uppgår medelkostnaden till ca 32 000 kr, med ett spann mellan 16 000 kr och 40 000 kr. PTS nuvarande bredbandsstöd tillåter upp till 40 000 i anslutningsavgift. Anslutningsavgifterna för fiber i stödområden har alltså blivit mer än 50 % dyrare under de senaste åren.

Det finns ett par alternativa tekniker som många kunder kan välja. Dessa är bra alternativ oavsett om man inte har några andra alternativ eller om man letar efter en billigare uppkoppling. Ett mobilt bredband kan man få från 200 kr/månad inklusive router. En FWA-installation kostar från 5 000 kr och ca 499 kr/månad. Satellituppkoppling med Starlink kostar just nu 950 kr/mån med en engångskostnad för hårdvara på 4 900 kr.

Svenska Stadsnätsföreningen (SSNF)

Enligt en enkät som SSNF⁵ skickade till sina medlemmar 2020 så anger 47% av villahushållen som tackar nej till att ansluta sig till stadsnätet att de saknar ekonomiska förutsättningar. De vanligaste orsakerna till att man väljer att tacka nej är att man klarar sig bra med den befintliga lösningen alternativt att man är äldre och inte ser nyttan med anslutningen (båda 76%).

⁴ : https://www2.jordbruksverket.se/download/18.1ed122e116b4458a08dfc06/1560234166273/utv19_7.pdf

⁵ SSNF, Fakta om de svenska stadsnäten: <https://www.ssnf.org/sveriges-stadsnat/statistik/rapporter/>

Internetstiftelsen

Enligt den årliga studien Internet och svenskarna så kopplar 2 av 3 i huvudsak upp sig med fiber i hemmet⁶. Fiber är idag den huvudsakliga internetuppkoppling som används oftast. Jämför man stad och landsbygd finns i princip ingen skillnad i att använda fiber som huvudsaklig uppkoppling. De studerande, vilka oftast tillhör de yngre, och pensionärerna, det vill säga de äldsta, särskiljer sig på flera sätt från genomsnittet enligt följande:

- Pensionärerna använder fiber i lägre grad
- De studerande och pensionärerna använder mobilt bredband i högre grad
- Pensionärerna använder mer ofta ADSL som huvudsaklig uppkoppling
- Både de yngsta (6%) och äldsta (5%) har sämre koll på vilken uppkoppling de har jämfört med genomsnittet (3%)
- Fler höginkomsthushåll (75%) och färre låginkomsthushåll (54%) använder fiber
- Fler med en funktionsvariation/funktionsnedsättning vet inte vilken uppkoppling de har (8%) och färre använder fiber (57%)
- Fler sällananvändare vet inte vilken uppkoppling de har (19%) och färre använder fiber (37%)

Internationella teleunionen (ITU)

Den digitala klyftan är viktig att öka kunskapen om. Att förstå varför människor och hushåll inte använder Internet är avgörande för att utforma effektiva, riktade insatser. ITU har sammanställt data som klassificerar befolkning som är off-line baserat på vilka de är och var de bor. De främsta skälen som nämns av människor, för att inte använda internet, är bristen på rimliga priser, internetkunskap och behov – samt oförmåga att använda Internet.

Dessa data visar fem klyftor som är delar av den digitala klyftan⁷:

- Inkomstklyfta: Nivån på internetanvändning i låginkomstländer (22 procent) kvarstår långt under höginkomstländerna, som är nära allmän användning (91 procent).
- Klyfta mellan stad och land: Andelen internetanvändare är dubbelt så hög i städer som på landsbygden.
- Könsklyfta: Globalt använder 62 procent av männen internet, jämfört med 57 procent av kvinnorna.
- Generationsklyfta: I alla regioner är ungdomar mellan 15 och 24 år mer engagerade internetanvändare (71 procent av dem är online) än resten av befolkningen (57 procent).
- Utbildningsklyfta: I nästan alla länder där data finns tillgänglig så är andelen internetanvändare högre bland de med högre utbildning.

⁶ Svenskarna och internet 2021 - <https://svenskarnaochinternet.se/rapporter/svenskarna-och-internet-2021/>

⁷ <https://www.itu.int/itu-d/reports/statistics/2022/05/30/gcr-chapter-2/>

Statistikmyndigheten SCB

SCB sammanställer regelbundet statistik kring Hushållens utgifter⁸ (HUT). Statistiken visar utgifterna för olika hushållsgrupperingar och deras geografi. Tyvärr är inte statistiken presenterad för olika generationer.

”Information och kommunikation” är en utgiftspost som innehåller kostnader för telefoni och internet. I kategorin ingår utgifter för datorer, telefoner, telefonabonnemang, dataspel, internetabonnemang samt post och liknande tjänster. Uppgifterna för ”Information och kommunikation” för 2021 visar att hushållen spenderar 18 250 kr per år (1 521 per månad) vilket är 3,85% av alla hushållens utgifter.

Övrigt relevant som kan appliceras på problemställningen i SCB:s studie är att hushåll i landsbygdskommuner visar en lite högre total kostnad på 19 010 kr per år. Hushåll med äganderätt (dvs man äger sin bostad) har större utgifter än andra boendeformer med 23 050 kr per år.

Göteborgs universitet

Konsumtionsrapporten från Göteborgs universitet för 2022⁹ visar att hushållens användning av kommunikationsrelaterade varor och tjänster uppgick till totalt 64 miljarder kronor och stod för knappt 3 procent av hushållens totala utgifter. Utgifterna ökade blygsamt, med 0,6 procent, mellan 2020 och 2021. (Utgiftsposten har samma definition som SCB.)

Kategorin ”Information och kommunikation” uppvisar den största procentuella ökningen av samtliga konsumtionsområden på tio år, med 91 procent under perioden 2011–2021. Ökningen förklaras av teknikutvecklingen och de användningsområden tekniken ger tillgång till, samt sjunkande priser. Priserna sjönk med 2,5 procent under 2021 och med 34 procent mellan 2011 och 2021. Andelen kronor som spenderas på utrustningen, exempelvis mobiltelefoner, har ökat betydligt mer än den andel som spenderas på teletjänster.

Mediavision

Mediavisions¹⁰ senaste analys av den nordiska mediemarknaden visar att antalet digitala medieabonnemang per hushåll, ökat till nya rekordnivåer under hösten 2022. Ökningen drivs primärt av en ökad konsumtion av ljudböcker och podcasts. Idag prenumererar ett nordiskt hushåll i snitt på 2,6 digitala medieabonnemang, vilket är nära 20 procent högre jämfört med samma period förra året, och alla mediekategorier växer.

⁸ <https://www.scb.se/hitta-statistik/statistik-efter-amne/hushallens-ekonomi/hushallens-utgifter/hushallens-utgifter-hut/>

⁹ <https://gupea.ub.gu.se/handle/2077/74444>

¹⁰ <https://www.mediavision.se/>

Nykvarns kommun

Nykvarns kommun¹¹ har skapat ett system med checkar där husägare kan få upp till 30 000 kronor i bidrag till fiberanslutning. Kommunen bidrar med totalt fyra miljoner kronor i subventioner för att fler fastigheter på landsbygden ska kunna anslutas till fibernätet. Denna stödform, som riktar sig direkt till dem som ansluter sig till fibernätet, är enligt kommunen tillåten i EU sedan förra året. Nykvarns kommun är först i Sverige med att använda den. Stödarbetet görs i nära samarbete med de marknadsaktörer som genomför utbyggnadsprojekt.

Region Värmland

Tre kommuner i Värmland har genomfört en satsning för att få så många som möjligt att ansluta sig till fibernät. Kommunerna är Filipstad, Kristinehamn och Storfors. De har erbjudit ointresserade hushåll att kostnadsfritt få en passiv fiberanslutning till sin fastighet. Om man i framtiden vill aktivera sin anslutning så måste man naturligtvis betala. Med denna satsning har man skapat förutsättningar för ”välfärdsportar” som kommunen och regionen kan bruka. Man hoppas även utadera efteranslutningsproblem. Målsättningen är man ska nå breddbandsmålen för 2025 under 2024 med denna metod.

Trots ett generöst erbjudande så är det många som tackar nej. Man räknar med att ca 21 % i kampanjområdet tackar ja till en passiv anslutning men 13 % avstår. Fastighetsägarna ger flera förklaringar till att de tackar nej. Några av orsakerna de anger är: digitalt utanförskap, hög ålder, ekonomiska begränsningar, enklast att säga nej, mobilt bredband duger bra.

Post- och telestyrelsen (PTS)

I rapporten ”Bredband till allt – Åtgärder för ett helt uppkopplat Sverige¹²” föreslår PTS att regeringen ger myndigheten i uppdrag att utreda behov och utformning av efterfrågestimulerande stöd för bredband riktade till slutanvändare. Myndigheten identifierar exempelvis att efterfrågestimulerande stöd skulle kunna innefatta stöd till utrustning, installation och abonnemangskostnader. Enligt gällande regelverk kan så kallade ”konnektivitetsvouchers” och sociala vouchers riktas till konsumenter vars ekonomiska situation motiverar stöd. PTS konstaterar dock att ett system med sociala vouchers är relativt komplext att administrera, och att det därför kan vara lämpligt att istället använda andra bidrag för att nå ekonomiskt svaga hushåll.

Myndigheten tar även resonemangen om skattereduktion för att ansluta sig till ett bredbandsnät vidare. Det är redan idag möjligt att få RUT-avdrag, en form av skattereduktion, för arbetskostnader för montering och installation av antenn och parabol för internetsignaler. Det går även att få rotavdrag för markarbeten som utförs i samband med anläggning av bredbandsinfrastruktur. Enligt PTS skulle en ny skattereduktion för hushåll för abonnemang på snabbt bredband kunna till att stimulera efterfrågan.

¹¹ Lägre pris för fiber på landsbygden | Nykvarns kommun

¹² Bredband till allt – Åtgärder för ett helt uppkopplat Sverige - PTS-ER-2022-33

5. Slutsatser

Det är oklart hur många som verkligen avstår att tacka nej till ett fibererbjudande på grund av att man inte har råd. Men i detta kunskapsunderlag visar Bredbandsforum att problemet finns och att det finns en ökad risk för att det ökar i omfattning på grund av den digitala klyftan och framtida ekonomisk lågkonjunktur. Även i utbyggnadsprojekt där man metodiskt har adresserat problemet med de som avstår, så finns en hel del efteranslutningar kvar att göra.

Utöver att betala anslutningsavgifter som en engångsutbetalning, så är en utbredd lösning för att hantera betalningen olika avbetalnings- eller kreditlösningar. Anslutningsavgiften erbjuds vid avbetalning många gånger som ett paket med ett internetabonnemang. Detta erbjuds inte exklusivt till de med låg betalningsförmåga.

Bredbandsforum noterar ett antal frågeställningar som är av särskild vikt i det fortsatta arbetet, om man vill öka kunskapen om hushållens betalningsförmåga och främja bredbandsutbyggnaden.

Mer kunskap behövs om de hushåll som väljer bort att köpa en fiberanslutning till sin fastighet. PTS har för 2023 avsatt budget för en fördjupad studie om slutkunders betalningsvilja. Fokus i PTS-studien kommer vara på förklaringsfaktorer bakom hushåll som har fiber installerat eller i sin närhet, men som inte har något aktivt abonnemang. I studien kan frågor om betalningsförmåga vävas in.

Checkar eller skatteavdrag är förslag som kan tänkas stimulera de med låg betalningsförmåga. Detta måste utredas vidare så att liknande insatser träffar målgruppen och inte blir ett stöd för de som redan har vilja och förmåga att fiberansluta sin fastighet.

Välfärdsportar är ett begrepp som behöver analyseras djupare. De kommuner som har lösningar för detta behöver ges möjlighet till erfarenhetsutbyte. De kommuner som visat intresse för frågan kan behöva ta del av denna erfarenhet för att bättre kunna välja sina strategier.

Många insatser har gjorts och görs för att överbrygga den digitala klyftan. Detta arbete bör fortsätta med olika metoder för olika målgrupper, för att stödja samhällsutvecklingen av digitala välfärdstjänster.

6. Tabell

Bilaga 1 Svarstabell enkäter

Hur vanligt är det att hushåll tackar nej till en bredbandsanslutning på grund av att de inte har råd med anslutningsavgiften?		
	Byanät	Stadsnät
Vanligt	42%	22%
Ovanligt	47%	65%
Aldrig	5%	0%
Vet inte	5%	12%
N	19	49

Har ni något erbjudande som hjälper hushåll som inte har råd med anslutningsavgiften?		
	Byanät	Stadsnät
Ja	26%	55%
Nej	74%	45%
N	19	47